

Ера готівки

Сін'їмі ХОСІ

Ранок. Як завжди, закукурікав електричний півень, і я розплющила очі. З вітальні чувся незнайомий голос. Я зазирнула крізь нещільно зачинені двері до вітальні: навпроти татка сидів якийсь молодик. Я нашорошила вуха.

– То як? Бажаєте відкрити і в нашому банку рахунок для хабарів?

Із слів гостя я зрозуміла, що то агент якогось банку. Татусь заперечливо похитав головою:

– Але ж я вже маю такий рахунок у банку, через який проводжу свої комерційні справи.

Та банківський службовець наполягав:

– Воно то так, проте насмілюся завважити, що такому фахівцеві з космічної торгівлі, як шановний пан, не завадив би ще один рахунок. Вам, певно, відомо, чим вигідні послуги нашого закладу: ми виконуємо всі операції якнайшвидше. Лише зателефонуєте, й гроші опиняться на вашому рахунку. Та й ми відразу інформуємо своїх клієнтів про надходження. І “Хабарний вісник” щодня розсилаємо!

– Його й інші банки надсилають! – незворушно хитнув головою татко.

– Та що там говорити! Ось погляньте, якщо ви тільки відкриєте рахунок... – На столику між татком і гостем затуркотіла портативна обчислювальна машинка. – Щось подібне...

– Ну-ну, подивимося, що з того вийде, – татусів голос пожвавішав.

Я відразу зрозуміла, що тепер розмова затягнеться. А сьогодні ж татко обіцяв повести мене в космоботанічний сад, та, певно, сподівання марні.

Я перевдяглася й вийшла до вітальні.

– Доброго ранку, тату! Здрастуйте, шановний пане!

І відразу перейшла до справи:

– Татусю, в тебе сьогодні вихідний. То, може, підемо до космоботанічного саду?

– Хіба не бачиш, що я зайнятий? Нехай іншим разом...

Я так і гадала, тому зарюмсала:

– Он як, не хочеш! Ти ж обіцяв...

І заревла голосніше. Татусь сягнув до кишені й простягнув мені золоту монету. Я ще плакала, але сльози капали лише з одного ока. Татко дістав другу монету. Я перестала плакати й посміхнулася:

– Гаразд, але наступного разу неодмінно!

Під туркотіння обчислювальної машинки я подалася до їдальні. Втішена двома монетками, я необачно грюкнула стільцем біля столу й аж злякано зойкнула. Бо, якщо почує мама, то надає ляпанців. А щоб заслужити пробачення, треба віддати монету. Тож треба трохи стриманіше виявляти свою радість.

Поснідавши, я вирішила йти до школи, бо ж до космоботанічного саду татко мене все одно не поведе.

Та відразу за ворітьми я побачила, що мені не пощастило: там уже чекав малий здирник.

– Гей ти, недолуга! – гукнув він.

Я не вважаю себе за недолугу, але куди дінешся, якщо малий здирник так вітається. Хоч іноді, гадаю, непогано б йому вітатись якимось по іншому. Часу в мене обмаль, тож якщо торгуватися, спізнюся до школи. А за спізнення треба віддати вчителю дві срібні монетки. Тому мовила до малого здирника:

– Здачу маєш?

– Авжеж!

Ще б пак! Хто бачив, щоб у малого здирника та не було здачі! Як завжди, мої слова означали згоду. Я простягла йому золоту монету й отримала дев'ять срібняків решти. Здирник вдоволено посміхнувся:

– От і гаразд!

– Ти б кинув це діло! Вигадай щось краще.

– Незле б, але я дурний.

А й справді, розумні діти здирством не займаються. Якщо брати забагато, тебе боятимуться й обминатимуть, тоді взагалі нічого не одержиш. А якщо нажаліється хтось, то й відберуть назбиране.

В аеробусі, що йшов до школи, було людно, проте я спритно прослизнула в нього, ще й усілася. На наступній зупинці ввійшла старенька й зупинилася біля мене.

– Дитинко, чи не поступишся мені місцем? – І простягла срібну монетку. Я вдала, ніби нічого не чую. Такса є такса! Старенька неохоче витягла ще одну, я підвелася й привітно всміхнулася:

– Сідайте, прошу вас. Сідайте!

До школи я встигла вчасно. Першим уроком була історія.

– Почнемо, діти! З давнини засоби підтримки суспільної діяльності час від часу змінювалися. Для цього використовували релігію, владу, політичні доктрини, науку й таке інше. Але найкращий із засобів – гроші! Якщо порівняти суспільство з машиною, то гроші ніби мастило, а якщо з організмом – то ніби кров. Хто там куняє?! Навіть якщо тобі зрозуміло, однаково на уроці слід слухати уважно.

Вчитель лише зауважив хлопцеві на останній парті. А наступного разу, певно, оштрафує його. Вчитель повів далі:

– Безумовно, закони існують і тепер. Але, як відомо, хоч зараз і є в'язниці, та ніхто в них не сидить, хоч і є шибениці, проте нікого не страчують. У давнину люди прагнули розв'язувати справи на основі законів. Та це все одно, що пускати машину без мастила.

Вчитель перевів дух.

– Ви, певно, знаєте, що поліція не нехтує дрібними злочинцями. Звичайно, якщо поліцей отримав хабаря, він може й відпустити харчизника. Та якщо він так чинитиме постійно, то не досягне успіхів у роботі, не дістане підвищення й не займе становища, де хабарі більші. Так і прокурор. Перш ніж узяти хабаря від захисника, він має зважити, як це відіб'ється на його майбутньому. Серед прокурорів трапляються й

такі, що задля скорішого підвищення самі дають хабарі адвокатам, аби процент злочинності зріс. А для підсудного це значить, що адвокатові треба дати більше. Одним словом, у наш час злочини зовсім неvigідні.

Мені було нецікаво слухати такі дурниці. Проте я знала, що коли ловити гав, учитель може стягти штраф.

– Але щоб кожен зрозумів, що порушувати закон неvigідно, потрібен час. Найскладніше було подолати розуміння хабаря як правопорушення. До речі, для ведення справи потрібні ще двоє людей. Хто вони? – вчитель звертався до мене.

– Один – суддя. Вислухавши прокурора й адвоката, він визначає розмір штрафу.

– Вірно. Неспроможного сплатити штраф чекає каторга, ба навіть смертна кара. Та в економічно розвиненому суспільстві таких дурнів нема, тож ці поняття існують тільки на папері. Гаразд, а хто ж другий?

Я не могла відповісти. Я збиралася сьогодні в космоботанічний сад, тому й не довчила уроків.

Хлопець, що сидів попереду, покрутив рукою в себе за спиною, мовляв, можу підказати. Якби я кашлянула, він би написав пальцем у повітрі відповідь. Але останнім часом він надто дорого брав за підказку, тож я відхилила його пропозицію.

– Не знаю, – відповіла я вчителю. Тепер сплачуєш учителю штраф. Справді, неvigідно погано вчити уроки.

– Що ж, кепсько. Це – свідок. У ролі свідка можна добряче заробити, але за умови, що чудово знаєш справу. Бо за лжесвідчення стягується чималий штраф, та ще й судові витрати, тож це збитково. Кожен має пильнуватись, розраховувати, перш ніж прийняти рішення. Це вкрай важливо!

Потім була математика, мій улюблений предмет, тому я заробила на підказках учням поруч і ззаду. От і відшкодувала за штраф на історії.

Після уроків я побігла в учительську:

– Пане вчителю, ось гроші...

Вчитель сховав гроші до кишені. Потім дістав перевірену контрольну й показав мені:

– Цього разу оцінка лише шістдесят. Багато помилок!

– Багато помилок?.. А як же я покажу вдома?! Адже татусь сердитиметься. Пане вчителю, чи не можна якось зарадити?

Я не відступалась від учителя. Навіть прибрехала, який величезний штраф стягне татко. Хоч тут треба пильнуватися, бо коли назвати завелику суму, вчитель здогадається, що хочеш трохи урвати, тоді взагалі нічого не вийде.

Торгувались довгенько, але за золоту монету вчитель таки переправив оцінку на дев'яносто п'ять. На сто балів не вистачило б грошей. Та й татусь здогадався б, що тут щось не те.

– Щиро вам вдячна, пане вчителю!

Я попрощалася з учителем і побігла додому.

Татусь саме щось розраховував у себе в кабінеті.

– Добридень, татку! Я одержала дев'яносто п'ять! – вигукнула я.

– Он як! Молодець! Маєш винагороду.

Татусь простягнув мені три золоті монети. Якщо відняту ту, що віддала вчителю, то залишаться дві. Але якби я краще вчила уроки, її б віддавати не довелося. Треба краще вчити! Вирішено: з завтрашнього вчитимуся без штрафів!

Перш ніж лягти спати, я вкинула до скарбнички гроші, зароблені за день. Скарбничка була така важка, що годі й підняти. Я щосили пхнула її й трохи зрушила з місця. Всередині приємно забряжчало.

Вже в ліжку я ще раз переглянула каталог обчислювальних машин, які можна було замовити. Які ж вони гарні та яскраві! Може, невдовзі і я придбаю таку. Адже помилятися з обрахунками – значить зазнавати збитків!

У кінці каталогу значилися обчислювальні машини для дорослих, для підрахунку хабарів. Великі й напрочуд гарні. Скоріше б вирости й самій мати таку!

Запугикала електрична сова, й світло у спальні примеркло. Я відклала каталог і натягла на себе ковдру.

Може, сьогодні мені насняться обчислювальні машини та золоті монети, що дзвенять, плинуть одна по одній. Непогано б... Цікаво, а що снилося дітям колись? І що снитиметься в майбутньому?